

دانشگاه قرآن و حدیث
پریس تهران

پایان نامه کارشناسی ارشد
رشته فقه و مبانی حقوق اسلامی

عنوان پایان نامه

**بررسی تطبیقی ازدواج موقت با انواع ازدواج‌های مشابه در جهان اسلام
یا «اهل سنت» با نگاهی به موانع عرفی اجتماعی ازدواج موقت در ایران**

استاد راهنما

دکتر مهدی نظری نی‌نی

دانشجو

سیف اله رحیمی

ماه و سال دفاع

۱۳۹۴/۰۹/۰۳

پایگاه اطلاعات علمی ایران

دانشگاه قرآن و حدیث
پریس تهران

پایان نامه کارشناسی ارشد
رشته فقه و مبانی حقوق اسلامی

عنوان پایان نامه

بررسی تطبیقی ازدواج موقت با انواع ازدواج‌های مشابه در جهان اسلام یا «اهل سنت» با نگاهی به موانع عرفی اجتماعی ازدواج موقت در ایران

استاد راهنما

دکتر مهدی نظری نی‌نی

دانشجو

سیف اله رحیمی

ماه و سال دفاع

۱۳۹۴/۰۹/۰۳

تمام حقوق این اثر متعلق به دانشگاه قرآن و حدیث است.

تقدیم

به خدایی که آفرید جهان را، انسان را، عقل را، علم را، معرفت را، عشق را
و به کسانی که عشقشان را در وجود دمید. مخصوصاً به صاحب الزمان عجلت الله تعالی فرجه قطب عالم امکان
و تقدیم به مقدس‌ترین واژه‌ها در لغت نامه دل، مادر مهربانم که زندگی را مدیون مهر و عطوفت آن
می‌دانم. پدر، مهربانی مشفق، بردبار و حامی.
تقدیم به معلمان و اساتید دلسوزم که همیشه در امر تحصیلی یاریم نمودند.

سپاس‌گزاری

سپاس و ستایش مر خدای را جل و جلاله که آثار قدرت او بر چهره روز روشن، تابان است و انوار حکمت او در دل شب تار، درفشان. آفریدگاری که خویشتن را به ما شناساند و درهای علم را بر ما گشود و عمری و فرصتی عطا فرمود تا بدان، بنده ضعیف خویش را در طریق علم و معرفت بیازماید.

سپاسگذار کسانی هستم که سرآغاز تولد من هستند. از یکی زاده می‌شوم و از دیگری جاودانه. استادی که سپیدی را بر تخته سیاه زندگیم نگاشت و مادری که تار مویی از او بیای من سیاه نماند.

چکیده

از مسائل اختلافی میان شیعه و اهل سنت، «متعه» یا «ازدواج موقت» است. بدون شک نکاح متعه در آغاز اسلام و شاید پیش از آن، رایج بوده و اسلام هم آن را با تغییر و اصلاحاتی تأیید کرده است؛ تا جایی که نخستین کودک متولد شده از مهاجرین، یعنی عبد الله بن زبیر بن عوام، نتیجه این ازدواج است. تا اینجای سخن، میان امت اسلامی، اتفاق نظر وجود دارد و اختلاف تنها در «نسخ» آن است. بسیاری از علمای اهل سنت قائل به حلیت آن در صدر اسلام اند و گروهی نیز پذیرفته‌اند که حلیت متعه در زمان پیامبر ﷺ و دوران ابو بکر و چند سال از خلافت خلیفه دوم استمرار داشته است. و خلیفه دوم بعد از گذشت چند سال از خلافت خود، در اثر برخورد با بعضی جریانات (مشاهده فرزندی از راه متعه برای خواهرش و یا اقدام عمرو بن حریث و یا ...) آن را ممنوع نمود.

پرداختن به مسأله حلیت متعه، برای دفاع از مذهب و مبارزه با بدعت و اقامه سنت اسلامی است. این مسأله از فروع مذهب است، ولی چون اهل سنت ما را به این جهت مورد حمله قرار می‌دهند و به اصل مذهب شیعه ایراد می‌گیرند و می‌گویند فرقی بین زنا و متعه نیست، در واقع دفاع از مشروعیت آن، دفاع از اصل مذهب است. در این تحقیق با تعریف لغوی و اصطلاحی نکاح و متعه و مسیر و عرف، مشروعیت متعه را با دلایل قرآنی و حدیثی و اجماع و عقل ثابت کرده‌ایم، و دلایل اهل سنت را ذکر و پاسخ داده‌ایم. با بیان ویژگی‌های عقد موقت، ثابت نموده‌ایم، علیرغم اینکه اهل سنت قائل به حرمت این نوع از ازدواج هستند ولی شرایط زمان باعث شده ازدواج مشابهی به نام مسیاریم را جائز بدانند. لذا با مقایسه ازدواج موقت با مسیاریم، تفاوت و تشابهات آن‌ها بیان شده است. علیرغم جواز شرعی و قانونی ازدواج موقت، این نوع از ازدواج در جامعه ایرانی، رونق نگرفته است. پیامدهای منفی این ازدواج نسبت به خانواده و فرزندان و ترویج فحشاء در صورت سوء استفاده از آن، و عدم آشنایی جامعه با فواید و فلسفه ازدواج موقت و عدم حمایت قوانین از آن و فقدان تعریف و تبیین روزآمد از ازدواج موقت از جمله موانع عرفی و اجتماعی ازدواج موقت در جامعه ایرانی هستند که باعث شده‌اند از این امر شرعی در جهت حل برخی از مشکلات غفلت شود. لذا در این تحقیق راهکارهایی برای تحقق نکاح منقطع در ایران پیشنهاد گردیده است. و نتیجه گرفته شده است که ازدواج موقت شرعی و جایز می‌باشد و برای آرامش جامعه و رفع برخی از مشکلات روانی و اجتماعی و اقتصادی و عاطفی جامعه لازم است ولی اصل در ازدواج، ازدواج دائمی می‌باشد، و ازدواج موقت برای مواقع ضرورت و داروی مقطعی است نه همیشگی. که اگر از این امر درست استفاده شود به جامعه سودمند بوده و الا ضررهای ناشی از آن بیشتر از سودهای آن است.

کلید واژه‌ها: نکاح، متعه، مسیاریم، عرف، مدت، مهر.

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
فصل اول: کلیات و مفاهیم	۱۳
۱. کلیات	۱۴
۱. بیان مسئله تحقیق	۱۴
۲. سوالات تحقیق	۱۵
۱. سوالات اصلی	۱۵
۲. سوالات فرعی	۱۵
۳. فرضیات تحقیق	۱۵
۱. فرضیه اصلی	۱۵
۲. فرضیه‌های فرعی	۱۶
۴. پیشینه تحقیق	۱۶
۵. ضرورت و اهداف تحقیق	۱۹
۲. مفاهیم و تعاریف	۲۰
۱. مفهوم نکاح	۲۰
۱. معنی نکاح در اقوال ارباب لغت	۲۱
۲. معنی نکاح در اقوال فقها	۲۲
۳. معنی نکاح در روایات	۲۴
۴. نکاح از جمله عبادات است	۲۶
۲. مفهوم متعه	۲۸
۱. تعریف لغوی متعه	۲۸
۲. تعریف اصطلاحی متعه	۲۹
۳. مفهوم مسیار	۳۰
۱. تعریف لغوی مسیار	۳۰
۲. تعریف اصطلاحی مسیار	۳۱

۳۳	۱. ۲. ۳. پیشینه بسیار
۳۴	۱. ۲. ۴. مفهوم عرف
۳۴	۱. ۲. ۴. ۱. معنای لغوی عرف
۳۴	۱. ۲. ۴. ۲. معنای اصطلاحی عرف
۳۵	۱. ۲. ۴. ۳. موارد حجیت عرف
۳۷	فصل دوم: مشروعیت متعه
۳۸	۱. ۲. دلایل مشروعیت متعه در آیات قرآن
۳۸	۱. ۱. ۲. دلایل قرآنی شیعه بر مشروعیت متعه
۳۸	۱. ۱. ۱. آیات در مشروعیت مطلق نکاح
۳۹	۱. ۱. ۲. آیات در مشروعیت خصوص متعه
۴۳	۱. ۲. ۱. دلایل قرآنی اهل سنت بر تحریم متعه و پاسخ آن‌ها
۴۳	۱. ۲. ۱. ۲. نسخ حکم متعه به وسیله آیات
۴۷	۱. ۲. ۲. دلایل مشروعیت متعه در احادیث
۴۷	۱. ۲. ۲. ۱. ادله حدیثی مشروعیت متعه (موافقین)
۴۷	۱. ۲. ۲. ۲. روایات عامه
۵۲	۱. ۲. ۲. ۲. توجیهات اهل سنت
۵۴	۱. ۲. ۲. ۳. روایات خاصه
۵۵	۱. ۲. ۲. ۲. ادله حدیثی حرمت متعه (مخالفین)
۵۵	۱. ۲. ۲. ۲. ۱. نسخ نکاح متعه به وسیله روایات
۵۸	۱. ۲. ۲. ۲. ۲. پاسخ دلایل مخالفین
۵۹	۱. ۲. ۳. مشروعیت متعه با اجماع
۶۱	۱. ۲. ۴. مشروعیت متعه به حکم عقل
۶۵	فصل سوم: وجوه اشتراک و افتراق ازدواج موقت با ازدواج‌های مشابه اهل سنت
۶۶	۱. ۳. نکاح مسیار
۶۸	۱. ۱. ۳. گفتار اول: اقوال علمای عامه و خاصه

۶۹	۱. ۱. ۱. ۱. ۱. ادله موافقین.....
۷۰	۱. ۱. ۲. ادله مخالفین.....
۷۱	۱. ۱. ۳. جواب ادله مخالفین.....
۷۳	۱. ۲. گفتار دوم: شباهت‌های ازدواج موقت با ازدواج مسیار.....
۷۳	۱. ۲. ۱. عدم وجود حق نفقه.....
۷۵	۱. ۲. ۲. عدم وجود حق همبستری (قسم):.....
۷۷	۱. ۲. ۳. عدم نیاز زن به اجازه مرد در خروج از منزل:.....
۷۷	۱. ۲. ۴. عدم وجود ارث در ازدواج مسیار و ازدواج موقت.....
۸۵	۱. ۳. تفاوت‌های ازدواج موقت با ازدواج مسیار.....
۸۵	۱. ۳. ۱. ویژگی‌هایی که در ازدواج موقت لازم است ولی در مسیار وجود ندارد.....
۱۲۲	۱. ۳. ۲. ویژگی‌هایی که در مسیار وجود دارد ولی در عقد موقت وجود ندارد.....
۱۲۵	فصل چهارم: موانع عرفی و اجتماعی ازدواج موقت در ایران.....
۱۲۶	۱. موانع اجتماعی.....
۱۲۶	۱. ۱. دیدگاه منفی جامعه به علل مسائل خانواده.....
۱۲۶	۱. ۱. ۱. آثار ازدواج موقت در حیثیت و کرامت زن.....
۱۲۷	۱. ۱. ۲. آثار ازدواج موقت در ساختار خانواده.....
۱۳۳	۱. ۱. ۳. آثار ازدواج موقت در فرزندان.....
۱۳۳	۱. ۱. ۴. آثار ازدواج موقت در دختران.....
۱۳۴	۱. ۲. دیدگاه منفی جامعه به علل مسائل اجتماعی.....
۱۳۴	۱. ۲. ۱. آثار ازدواج موقت در ترویج فحشاء.....
۱۳۵	۱. ۲. ۲. آثار امتناع بزرگان از انجام ازدواج موقت.....
۱۳۵	۱. ۲. ۳. سوء استفاده از ازدواج موقت.....
۱۳۷	۱. ۳. دیدگاه منفی جامعه به علل عدم آشنایی با فواید و فلسفه ازدواج موقت.....
۱۳۸	۱. ۳. ۱. عدم آشنایی با ضرورت شرایط زمان و مکان.....
۱۴۲	۱. ۳. ۲. عدم آشنایی با نقش ازدواج موقت در مقاوم سازی جوانان.....

۴. ۱. ۳. ۳. ۳. عدم آشنایی با نقش ازدواج موقت در آشنایی زوجین قبل از ازدواج ۱۴۳
۴. ۱. ۳. ۴. عدم آشنایی با نقش ازواج موقت کشورهای غیر مسلمان ۱۴۵
۴. ۱. ۳. ۵. عدم آشنایی با نقش ازدواج موقت در جلوگیری از فساد و زنا ۱۴۵
۴. ۱. ۳. ۶. عدم آشنایی با نقش ازدواج موقت در حل مشکلات زن و شوهر در زمان جدایی ۱۴۷
۴. ۱. ۳. ۷. عدم آشنایی با نقش ازدواج موقت در جلوگیری از خود ارضایی ۱۴۹
۴. ۱. ۳. ۸. عدم آشنایی با نقش ازدواج موقت در ایجاد جامعه سالم از برهم‌ریختگی نژادی ۱۵۰
۴. ۱. ۳. ۹. عدم آشنایی با نقش ازدواج موقت در جلوگیری از پیدایش جرائم ۱۵۳
۴. ۱. ۳. ۱۰. عدم آشنایی با نقش ازدواج موقت در پاسخگویی به نیازهای خاص ۱۵۵
۴. ۱. ۳. ۱۱. عدم آشنایی با نقش ازدواج موقت در بر طرف کردن موانع رشد انسان ۱۵۵
۴. ۱. ۳. ۱۲. عدم آشنایی با نقش ازدواج موقت در تعدیل غرائز با حفظ عفت ۱۵۷
۴. ۱. ۳. ۱۳. عدم آشنایی با نقش ازدواج موقت در جلوگیری از عزلت و افسردگی ۱۵۸
۴. ۲. موانعی علمی و پزشکی ۱۶۰
۴. ۲. ۱. تأثیر نظرات فقهای اهل سنت و پاسخ آن‌ها ۱۶۰
۴. ۲. ۱. ۱. خارج بودن متعه از محدوده حلال ۱۶۰
۴. ۲. ۱. ۲. امر به ازدواج با کنیزان و پاکدامنی، دلیلی بر جایز نبودن ازدواج موقت ۱۶۱
۴. ۲. ۱. ۳. نسخ حلیت متعه توسط پیامبر ﷺ ۱۶۲
۴. ۲. ۲. تأثیر روایات متعارض در مطلوبیت یا عدم مطلوبیت ازدواج موقت و جمع‌بندی آن‌ها ۱۶۵
۴. ۲. ۲. ۱. جمع بین روایات ۱۶۸
۴. ۲. ۳. تأثیر نظرات پزشکان در ازدواج موقت ۱۶۹
۴. ۳. موانعی که منشاء آن‌ها، عدم حمایت قوانین از ازدواج موقت می‌باشد ۱۶۹
۴. ۳. ۱. عدم ارائه راهکار برای ثبت ازدواج موقت ۱۶۹
۴. ۳. ۲. مسکوت ماندن احکام فقهی ازدواج موقت در کتب حقوقی و مدنی ۱۷۲
۴. ۳. ۳. عدم تضمین حقوق زنان در ازدواج موقت ۱۷۲
۴. ۳. ۴. افزایش دعاوی مدنی و خانوادگی ناشی از نکاح موقت ۱۷۲
۴. ۳. ۵. فقدان قانون در حمایت از حقوق اطفال متولد از نکاح موقت ۱۷۳

۱۷۳ ۶.۳.۴. فقدان تعریف و تبیین روزآمد عرفی، اخلاقی، فرهنگی و قانونی از متعه
۱۷۵ نتایج و پیشنهادها
۱۷۹ فهرست منابع
۱۷۹ منابع فارسی
۱۷۹ منابع عربی
۱۸۳ سایتها و مجلات
۱۸۴ الملخص
۱۸۶ Abstarct

فصل اول:

کلیات و مفاهیم

۱.۱. کلیات

۱.۱.۱. بیان مسئله تحقیق

ازدواج به مثابه یک پدیده اجتماعی است که در بستر پیچیده‌ترین و حساس‌ترین روابط اجتماعی میان دو جنس مخالف برقرار می‌شود و به عنوان مقدمه و منشأ خانواده محسوب می‌گردد و یکی از مهمترین پدیده‌های اجتماعی - زیستی و فرهنگی مربوط به جامعه و انسان است. ازدواج برحسب ماهیت، نوع و انگیزه می‌تواند پیامدهای مثبت و منفی داشته باشد. همچنین، ازدواج پیوند طبیعت (با همه سادگی و عینیت آن) و فرهنگ (با همه پیچیدگی و ذهنیتش) می‌باشد. ازدواج زن و مرد، منشأ تشکیل خانواده به عنوان کوچک‌ترین واحد اجتماعی است و در واقع یکی از پیچیده‌ترین روابط اجتماعی میان دو جنس مخالف در جهان طبیعت می‌باشد که دارای ابعاد و پیامدهای زیستی، روانی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و حتی سیاسی است و از منظر علوم مختلف نظیر روان شناسی، جامعه شناسی، انسان شناسی، جمعیت شناسی و ... قابل مطالعه و بررسی می‌باشد.

یکی از ازدواج‌های مهمی که نیاز به بررسی دقیق می‌طلبد ازدواج موقت می‌باشد زیرا، این نوع ازدواج در عین مشروعیت دینی به عنوان یکی از موضوعات چالش برانگیز فقهی، حقوقی و اجتماعی، همواره چند و چون آن مورد بحث و جدال صاحب‌نظران بوده است. واکنش‌های اهل نظر و مؤسسات و حکومت‌ها و حساسیت‌ها و پی‌آمدهای اجتماعی، حقوقی و روان‌شناختی این مساله، همواره دو رویکرد و نگاه موافق و مخالف را با خود به همراه داشته است. و مسلماً موانع عرفی اجتماعی هم در این راستا وجود دارد. اگر چه ازدواج موقت در مذهب تشیع مشروعیت و رسمیت دارد ولی در میان اهل تسنن چنین نهادی وجود ندارد اما در میان اهل تسنن ازدواج‌هایی وجود دارد که شباهت زیادی با ازدواج موقت شیعه دارد لذا، با توجه به موارد معنونه، این پژوهش در

صدد است به بررسی تطبیقی ازدواج موقت با انواع ازدواج‌های مشابه در جهان اسلام «اهل سنت» با نگاهی به موانع عرفی اجتماعی ازدواج موقت در ایران پرداخته تا با ارائه راهکارهای مناسب و نتایج مطلوب گامی مؤثر و مفید برای مرتفع نمودن چالش‌ها و اختلاف نظرها بردارد.

۱.۱.۲. سوالات تحقیق

۱.۱.۲.۱. سوالات اصلی

۱- تفاوت‌ها و شباهت‌های ازدواج موقت با ازدواج‌های مشابه آن در میان اهل سنت کدام است؟

۲- موانع ازدواج موقت در جامعه ایران کدام است؟

۱.۱.۲.۲. سوالات فرعی

۱- ویژگی‌های ازدواج موقت کدامند؟

۲- مبانی فقهی مشروعیت ازدواج موقت کدامند؟

۳- فلسفه و حکمت ازدواج موقت چیست؟

۱.۱.۳. فرضیات تحقیق

۱.۱.۳.۱. فرضیه اصلی

۱- به نظر می‌رسد، ازدواج مشابه ازدواج موقت، در جهان اسلام بسیار می‌باشد، دوام زوجیت، نکاح به قصد طلاق، لازم بودن طلاق در موقع جدایی، رکن عقد نبودن تعیین مهریه، لزوم دو شاهد در عقد، محدود بودن به چهار زوجه، و مقدار عده، ویژگی‌هایی هستند که در بسیار لازم است و این ویژگی‌ها این نکاح را از ازدواج موقت جدا می‌کند. و به نظر می‌رسد، عدم وجود حق نفقه و قسم، عدم وجود حق همبستری، عدم نیاز زن به اجازه مرد در خروج از منزل، عدم وجود ارث، و بالغه و عاقله و رشیده بودن زوجین، و لزوم اجازه ولی در باکره، و خالی بودن از تمامی موانع عقد، ویژگی‌های مشترک بین دو نکاح می‌باشد که این دو نکاح را به همدیگر شبیه می‌کند.

۲- به نظرمی‌رسد، موانع عرفی و اجتماعی مثل دیدگاه منفی جامعه به ازدواج موقت، به علل پیامدهای منفی آن نسبت به حیثیت زن و خانواده و فرزندان و دختران، و سوء استفاده از ازدواج موقت، و عدم آشنایی با فواید و فلسفه آن، و عدم حمایت قوانین، و فقدان تعریف و تبیین روزآمد عرفی، اخلاقی، فرهنگی و قانونی از

متعته، از مهم‌ترین موانع ازدواج موقت در جامعه ایران می‌باشد.

۱.۱.۳.۲. فرضیه‌های فرعی

۱- به نظر می‌رسد، لزوم تعیین اجرت و مدت، و عدم وجود طلاق و ایلاء و ارث و عدم وجود حق نفقه و حق قسم برای زوجه، و آزاد بودن زوجه از اجازه زوج، و جواز تعدی از چهار زوجه برای زوج، و جواز عزل بدون رضایت زوجه، و دو طهر بودن مدت عده از ویژگی‌های ازدواج موقت هستند.

۲- به نظرمی‌رسد، ازدواج موقت و یا به تعبیر برخی از کتاب‌های فقهی و قانون مدنی ایران، نکاح منقطع، از ابتدا در اسلام مشروع شناخته شده است و تمام فرق اسلامی، بر جواز آن در صدر اسلام، اتفاق نظر دارند، و تنها اختلاف در این مطلب است که آیا این نوع ازدواج در زمان پیامبر ﷺ یا بعد از رحلت آن بزرگوار نسخ شده است یا به جواز اولیه خود باقی است؟ به نظر می‌رسد، آیات قرآن بر مشروعیت نکاح موقت دلالت دارند که یک دسته بر مشروعیت خصوص عقد موقت دلالت دارند و دسته دیگر بر مشروعیت مطلق نکاح دلالت دارند که نکاح موقت نیز یکی از نکاح‌ها می‌باشد. و همچنین احادیثی از اهل سنت و شیعه نقل شده است که بر مشروعیت متعه دلالت دارند. و نیز به نظر می‌رسد، که بر اصل مشروعیت متعه اجماع وجود دارد، و عقل نیز با توجه به شرایط و ویژگی‌های عصر حاضر بر مشروعیت ازدواج موقت حکم می‌نماید.

۳- به نظر می‌رسد، ارضای غریزه جنسی از راه مشروع، کاهش فساد و بیماری‌های مقاربتی، ضرورت شرایط زمان و مکان، مهم‌ترین فلسفه و حکمت ازدواج موقت هستند.

۱.۱.۴. پیشینه تحقیق

ازدواج موقت یا متعه، از موضوعات تفسیری، فقهی و اجتماعی، است که از صدر اسلام مورد توجه بوده و مخالفان و موافقان، با دلایل و شواهد گوناگون، به تبیین و نقد و بررسی آن پرداخته‌اند.

در کتاب‌های خلافتی فقه‌های شیعه و فقه‌های اهل سنت، مباحث مربوط به ازدواج موقت و نکاح متعه یا منقطع در بخش‌هایی از «کتاب النکاح» یا «کتاب الطلاق» مطرح شده است.

علاوه بر کتاب‌های خلافتی، بحث نکاح متعه در کتاب‌های موسوعه^۱ فقهی نیز مطرح گردیده و مجالی را برای عرضه آرای موجود فقهی و بسط آن و گاهی همراه با ارائه دیدگاه‌های شخصی و اجتهادی نویسنده یا

۱. در قرن جدید وبا اوج گیری وحدت بین علمای اسلام، علام الخلف با نام جدید الفقه المقارن و یا حقوق یا فقه تطبیقی اسلامی در محافل علمی اهل سنت و شیعه رواج گرفت.

بدون ابراز این نظریه‌ها، فراهم آمده است. اگرچه به نظر برخی نویسندگان^۱ وظیفه موسوعه، موازنه میان شرایع و میان مذاهب فقهی و ترجیح بعضی از نظرها و یا نشر و تبلیغ برخی آراء نیست، بلکه در این گونه کتاب‌ها احکام فقهی با دقت و حفظ امانت، با عبارتی آسان جمع و نقل می‌گردد، اما تخطی از این مطلب در برخی از کتاب‌های موسوعی اهل سنت به چشم می‌خورد. از کتاب‌های فقه مقارن می‌توان آثار زیر را نام برد: *الفقه الاسلامی وادته* نوشته دکتر وهبه زحیلی، *الفقه علی المذاهب الاربعه* نوشته عبدالرحمن جریری، *الفقه علی المذاهب الخمسه* نوشته محمد جواد مغنیه و کتاب مستقل در بحث نکاح مسیار و متعه مانند *حقیقه المسیار و مشروعیه المتعه* نوشته محمدعلی حسینی بقایی، و *نکاح المسیار و احکام الانکاح المحرمه* نوشته عرفان بن سلیم، و *حول الزواج المسیار* نوشته یوسف قرضاوی، و *رساله فی المتعین* نوشته سید علی میلانی و *المتعّه و مشروعیتها فی الاسلام* نوشته مجموعه من العلماء و المفکرین و ... نام برد و نیز کتاب‌های *موسوعه الفقه الاسلامی المقارن*، مشهور به موسوعه جمال عبدالناصر الفقهیه، که جمعی از اساتید فقه اسلامی آن را تدوین نمودند، *الموسوعه الفقهیه* که وزارت اوقاف و شئون اسلامی کویت آن را تدوین نمود و همچنین *الموسوعه الفقهیه المیسره* از محمدعلی انصاری و *موسوعه سلسله الینابیع الفقهیه* از علی اصغر مروارید.

علاوه از آن‌ها در کتاب‌های تفسیری تحت تفسیر آیات: دهم سوره ممتحنه و سوم و پنجم سوره تحریم و سی و دوم سوره اعراف و پنجم تا هفتم سوره مومنون و بیست و چهارم سوره نساء و هشتاد و هفت سوره مائده و دوم سوره فاطر به بحث ازدواج موقت اشاره شده است که در *تفاسیر المیزان فی تفسیر القرآن* علامه طباطبائی و *قاموس قران و احکام القرآن* ابی بکر احمدبن علی رازی جصاص و *تفسیر الکبیر فخر رازی و الجامع لاحکام القرآن* قرطبی و *الدرالمنثور سیوطی* و *تفسیر النعوی* محمد حسین بن مسعود و *تفسیر طبری* جریر طبری و *تفسیر جوامع الجامع طبرسی* و *تفسیر نمونه* مکارم شیرازی و *زبده البیان فی احکام القرآن* اردبیلی و *کنزالعرفان فی فقه القرآن* فاضل مقداد و *مجمع البیان* طبرسی به ازدواج موقت اشاره شده و مورد بحث واقع گردیده است.

علاوه از آن در کتاب‌های حدیثی مثل *کافی* محمد بن یعقوب کلینی و *الغدیر* عبدالحسین علامه امینی و *صحیح بخاری* و *صحیح مسلم* و *کنز العمال المتقی الهندی* و *مستدرک الوسائل* میرزا حسین نوری و *مسند احمد*، *احمد حنبل* و *وسائل الشیعه* محمدبن الحسن حر عاملی در باب نکاح و طلاق به بحث نکاح منقطع پرداخته شده است.

علاوه از آن مقاله‌ها و پایان نامه‌هایی که در این زمینه نوشته شده است و مربوط به موضوع مورد بحث

۱. جمعی از پژوهشگران، *موسوعه الفقه الاسلامی (طبق لمذهب اهل بیت علیهم السلام)*، مؤسسه دائرة المعارف الفقه الاسلامی، ۱۴۲۳ ق،

می‌باشد برخی عبارتند از: مقاله‌ای با عنوان «در حکم ازدواج موقت و پیامدهای آن» نوشته محمد رضا حاجی اسماعیلی و داود اسماعیلی و «ازدواج موقت، حکمت‌ها و ضرورت‌ها» نوشته سید حجت موسوی، و «مرزشناسی در ازدواج موقت» نوشته عزت السادات میرخانی، و «نقدی بر ازدواج موقت در فقه عامه» نوشته سید حسین هاشمی، و «ازدواج موقت در قرآن کریم» نوشته محمد اکبر محقق دایکندی، و «ارزیابی تطبیقی مشروعیت نکاح مسیار در فقه اهل سنت و مذهب امامیه» نوشته حسین ایوبی و ولی اله نصیری رضی و علی تولای، و بررسی نکاح موقت در فقه امامیه و تطبیق با دیگر مذاهب «پایان نامه کارشناسی ارشد خانم فریبا فلاح زاده، و «ازدواج موقت و ضرورت‌های اجتماع» نوشته سید ولی رضا نصر، و «الزواج الموقت» نوشته شیخ محمد هادی معرفه، و «نگرش مردم به ازدواج موقت» نوشته خدابخش احمدی و مصطفی براری و سید فتح الله اسماعیلی و ... به رشته تحریر در آمده است، اگر چه موضوع ازدواج موقت و مسیار در ضمن مباحث حقوق خانواده در برخی پژوهش‌ها و مقالات، یا ضمن مباحث نکاح و طلاق در کتاب‌های فقهی یا احوال شخصیه مطرح گردیده است، ولی با این همه بررسی و نقد بحث ازدواج موقت در کتاب‌های خلافی و مقارنه‌های فقهی و یا کارهای موسوعی، به علل زیر نیازمند پژوهشی جداگانه و گسترده است، به اختصار به علل مذکور اشاره می‌شود:

۱- در کتاب‌های خلافی و فقه مقارن؛ به دلیل آن که موضوعات فقهی و احکام و ادله آن در باب‌های مختلف فقه، جمع آوری و تدوین می‌گردد، رعایت اختصار در بیان اقوال و ادله در اغلب کتاب‌ها موجب شده تا بحث مستوفایی در مقایسه ازدواج موقت با ازدواج‌های مشابه و موانع عرفی و اجتماعی ازدواج موقت در ایران، طرح نگردد. این نکته در کتاب‌های موسوعی بیش‌تر ملاحظه می‌شود؛ زیرا پرهیز از طرح استدلال‌های پیچیده و تخصصی و هم‌چنین پرهیز از نقد آراء و عدم ارائه رأی نویسنده، به جهت حفظ موسوعی بودن آن، بیش‌تر تأکید شده است.

۲- در بیش‌تر کتاب‌های نام برده شده خلافی و موسوعی اهل سنت، آرای فقهی مذاهب چهارگانه ذکر گردیده و در مواردی مانند کتاب: «الفقه علی المذاهب الاربعه و مذهب اهل البیت» یا موسوعه جمال عبدالناصر الفقهیه به آرای محدودی از فقهای شیعه اشاره شده، آن هم بدون آن که دلایل فقهی مذهب امامی در این آراء با دقت نقل و مورد بررسی قرار گرفته باشد. از سوی دیگر در کتاب‌های خلافی و موسوعی شیعه، مانند مختلف الشیعه یا تذکره الفقهاء یا سلسله الینابیع الفقهیه المیسره یا مفتاح الکرامه، دیدگاه‌های فقهی همه مذاهب مطرح نشده است.

۳- در برخی از کتاب‌هایی که بحث ازدواج موقت یا مسیار مطرح شده است، مانند الفقه علی المذاهب

الاربعه از عبدالرحمن جریری و الفقه علی المذاهب الخمسه از محمد جواد مغنیه، اقوال مربوط به مذاهب بدون استناد به قائلین آن، بیان شده است؛ در نتیجه این کتاب‌ها ضغف در استناد دارند.

۴- تنها پژوهش مستقل در بحث ازدواج موقت و مسیار مقالات و پایان‌نامه‌های ذکر شده می‌باشد که در آن‌ها بیشتر جنبه‌های حقوقی بحث ازدواج موقت در نظام‌های حقوقی، و یا به تنهایی از جنبه فقهی و مشروعیت آن‌ها مورد نظر مولف بوده است و این‌ها را باهم مقایسه نکرده‌اند اگر چه برای تطبیق این نظام‌های حقوقی به شریعت اسلام، به مباحث فقهی مذاهب نیز پرداخته شده، اما به دلیل عدم استفاده کافی مولف از منابع دست اول فقهای اهل سنت و عدم پژوهش کامل تطبیقی در بین مذاهب فقهی، نسبت‌های نادرست به آرای مشهور فقهای مذاهب یا جمهور فقهای مذاهب، در این پژوهش‌ها به چشم می‌خورد. و علاوه از آن بحث موانع عرفی و اجتماعی ازدواج موقت در ایران مطرح نگردیده است.

با هدف رفع نقص‌هایی که بیان شد و به جهت لزوم ارائه پژوهشی جامع، مبسوط، مستدل و تطبیقی در بحث ازدواج موقت و مقایسه آن با ازدواج‌های مشابه مثل مسیار و موانع عرفی و اجتماعی عقد موقت در ایران، پژوهش حاضر با ویژگی‌های زیر صورت گرفته است:

۱- به طور مستقل به مباحث مهم فقهی ازدواج موقت و مقایسه آن با ازدواج‌های مشابه در اسلام (که مسیار می‌باشد) به صورت تطبیقی در مذاهب پنج‌گانه، و به موانع عرفی و اجتماعی ازدواج موقت در ایران می‌پردازد.

۲- در استخراج آرای مذاهب اسلامی، تا حد امکان از منابع دست اول استفاده شده است.

۳- در استناد اقوال و آراء به قائلین آن‌ها، دقت و توجه لازم صورت گرفته است و با مراجعه به کلیه منابع ارائه شده، سعی شده است تا آراء یا نظریات فقها در کتاب‌هایشان مطابقت داشته باشد.

۴- در این پژوهش سعی گردیده تا ادله هر فرع فقهی استخراج و نقاط اشتراک و افتراق نیز مشخص گردد.

۵- با توجه به نبود منبع متقن و مطمئن در دست‌یابی به قول بیش‌تر یا مشهور، یا اجماع فقهای اهل سنت، در نقل قول یا رای فقهی مستند به نظر اکثر یا مشهور بررسی لازم در منابع دست اول اهل سنت، برای دست‌یابی به صحت اجماع یا شهرت، از سوی مولف صورت گرفته است.

۱.۱.۵. ضرورت و اهداف تحقیق

هدف اصلی این پژوهش بررسی تطبیقی ازدواج موقت با انواع ازدواج‌های مشابه در جهان اسلام «اهل سنت» با

نگاهی به موانع عرفی اجتماعی ازدواج موقت در ایران می‌باشد، و هدف دیگر دفاع از مذهب و مبارزه با بدعت در دین می‌باشد تا بیان شود که در حل مشکلات جنسی جوانان و جامعه، ازدواج موقت چه جایگاه و نقشی دارد و از چه اهمیتی برخوردار است. در راستای پاسخ به سوالات و ابهامات در این زمینه، می‌توان گفت که، شرع نیز همواره این مقوله را مهم و ضروری قلمداد نموده است به طوری که، ازدواج، هم در نوع موقت و هم دائم، جزو نیازهای عادی و ضروری‌اند و تعطیل شدن یا عدم توجه صحیح و اصولی و رفع موانع موجود در مسیر هر یک می‌تواند به خلأها و ضربات روحی و روانی و عاطفی و جنسی متنابهی منجر شود. مشکل جامعه در قبول شرعیت این مسئله نیست بلکه در وجود ایرادات و شبهاتی است که نیازمند پاسخ استدلالی و عقلانی است. پس نه باید طرفدار بی‌منطق بود و نه منتقد بی‌اندیشه. آن گونه که کلی‌گویی نمی‌تواند مستمع را قانع سازد، بحث آفرینی بیش از اندازه در مورد یک ضرورت و واقعیت بدیهی نیز گاه خود باعث ایجاد شبهه‌ها و تردیدهای بیش‌تر در مورد آن می‌گردد. کسی که می‌خواهد از این مقوله سخن گوید یا بدان عمل نماید در وهله اول باید تعریف صحیح و جایگاه واقعی این مسئله و مقوله را بداند تا به جای وجیه جلوه دادن این امر، بیش‌تر چهره آن را مخدوش ننماید و به جای نگاه با عظمت و دقیق و لطیف، مرتکب نگرش محدود و خفیف به این حقیقت نگشته و با رفتار و عمل بچه‌گانه و ناصحیح، سنت و قانون خدا را در چشم دیگران مخدوش و بی‌مقدار نشان ندهد؛ پس فقط زنان و مردان با ظرفیت و محرم، صلاحیت ورود در این وادی را دارند متعه سری است برای اهل آن و هر زن و مردی مستعد وارد شدن در این مقوله نیست (و ما یعقلها الا العالمون). همچنین باید دانست که کمال انسان به همه بعدی بودن اوست و همه باید و نبایدهای عقلانی باید مورد توجه و عمل قرار گیرد نه آنکه فقط هر چیز که مربوط به غریزه و لذت است مورد بحث و دفاع باشد و از همه قوانین و قواعد عقلی فقط به قانون متعه ایمان آوریم.

لذا، با توجه به این که متعه باعث ارضای غریزه جنسی از راه مشروع، کاهش فساد و بیماری‌های مقاربتی می‌گردد از ارزش و اهمیت والایی برخوردار می‌باشد.

۲.۱. مفاهیم و تعاریف

۱.۲.۱. مفهوم نکاح

این لغت در آیات قرآن و احادیث اسلامی وارد شده است و می‌خواهیم بدانیم اگر بدون قرائن حالیه و مقالیه به